

Reactie achterbanraadpleging Zeeuwse Omgevingsvisie van Stichting Behoud de Zak van Zuid- Beveland (25 maart 2021)

Gebruik makend van de leidraad van het magazine (1) levert de BZZB graag haar bijdrage aan de achterbanraadpleging van Zeeuwse Omgevingsvisie. Tevens betrekken we hierbij het Statement Regiovisie De Bevelanden 'Hart van Zeeland' (2), dat reeds eerder door de gemeenten van de Bevelanden en Tholen is ingebracht. Ons pleidooi richt zich vooral op de Zak van Zuid-Beveland. Het kan ook van toepassing zijn voor de toekomst en belangen van andere delen van Zeeland.

'De fysieke en de sociale leefomgeving zijn van even groot belang voor ons welbevinden.' (1). Dit is zeker het geval, en het een kan niet zonder het ander. Naar ons idee is de goede fysieke leefomgeving een basisvoorwaarde voor een goede sociale leefomgeving. Daarbij is wisselwerking, aanvulling en wederzijdse dienstbaarheid noodzakelijk. De keuze voor het leven in stad of platteland is aan het individu. Die keuze brengt voor- en nadelen evenals rechten en plichten met zich mee. De Zeeuwse Omgevingsvisie met uitzicht op 2050, zien wij als de weg naar een duurzame en gezonde samenleving. Sturing naar maatregelen die voor de doelen van het Nationale Omgevingsplan noodzakelijk zijn, is welkom. Ingrijpende maatregelen kunnen nodig zijn. De 4 Zeeuwse afwegingsfactoren spreken ons allen aan. Onze focus ligt op het zorgvuldig gebruik van de Zeeuwse kernkwaliteiten: waarderen en beschermen, verbonden aan historie, genieten en opladen. (1)

Wij hechten voor de Zak van Zuid- Beveland grote waarde aan de kernkwaliteiten zoals die eerder beschreven zijn voor het Waardevol Cultuurlandschap (WCL). Later zijn deze opnieuw vastgesteld voor de erkenning als onderdeel van het Nationaal Landschap Zuidwest- Zeeland. Deze eretitels staan symbool voor de waarde van het gebied. Het gebied levert bij uitstek verbondenheid met de historie in haar verschijningsvorm waarin de ontstaansgeschiedenis leesbaar is. De dijken, polders, dorpen, diverse historische landschapselementen en monumenten staan hoog in het vaandel om te waarderen en te beschermen. Het gebied wordt in de MER (1) genoemd als gaaf rondom Nisse. Maar dat vinden wij een niet onderbouwde beperking. Voor ons is het gebied in zijn geheel met zijn divers uiterlijk van grote landschappelijke waarde en nog in redelijke mate gaaf te noemen. Bovendien kennen flinke delen natuurbescherming (De Poel, Biezelingse Ham, Zwaakse Weel, Zuidgors, Inlaag 1887, Bloemdijken van Zuid- Beveland), dan spreken we nog maar alleen over beheersgebieden van Natuurmonumenten. Maar er is meer! De Westerschelde vormt de 'zorgelijke' kers op de taart, maar is een belevenis van betekenis. Genieten en opladen is dus ook een kernkwaliteit, die in ruime mate past voor het gehele gebied van de Zak!

In onze argumentatie nemen we wat suggesties mee om het gebrek aan scholings- en carrièrekansen (1) in het gebied te buigen naar gebruik met toegevoegde waarde van lessen en toekomstperspectief.

Kennis delen en samenwerken (1) zijn duurzame en effectieve oplossingen die voor wezenlijke verandering kunnen zorgen. Bereidwilligheid daartoe is een cruciaal uitgangspunt. Baten en kosten delen (1) gaat verder, daarbij speelt overtuiging, inzet en vertrouwen. Een goed plan moet daaraan ten grondslag liggen. Toen de Zak van Zuid- Beveland Waardevol Cultuurlandschap werd met de nodige financiële middelen, leverde dat veel op: inspiratie, successen en gedeelde streekeigen trots. Het Nationaal Landschap Zuidwest-Zeeland label had voor de Zak een andere insteek en is minder succesvol gebleken. De erkenning NL is en wordt niet verzilverd. Sterker, er is nu naast NL de nieuwe noemer Landschapspark Borsele, een ondernemersconcept dat zich richt op toerisme, maar vooralsnog geen verbondenheid geeft. Hier pleit de BZZB voor nieuw elan op de leest van WCL of NL, dat voor alles erkenning van de waarden van het landschap geeft en bescherming en versterking biedt. De Zak van Zuid-Beveland is immers een bijzonder provinciaal landschap.

De BZZB vraagt in de Omgevingsvisie om een bijzondere status voor de Zak van Zuid-Beveland die het landschap beschermt en versterkt.

Natuur en landschap zijn het kapitaal: bescherming en versterking daarvan moet richtinggevend zijn voor een duurzame toekomst. Duurzaam betekent in ieder geval het in stand houden van dat groene kapitaal, daar wordt niet op ingeteerd. Duurzaam betekent op een verstandige, verantwoordelijke wijze omgaan met alles dat dat groene kapitaal bedreigt, die bedreigingen doen afnemen en werken aan een gezond klimaat, biodiversiteit, stikstofafname, gezonde bodem, voldoende zoet water, gezond voedsel van gezonde telers en verantwoorde leveranciers. Op weg naar beter en duurzamer helpen alle stapjes, juist nu een kanteling voor een aantal grote problemen noodzakelijk en urgent blijkt.

De BZZB vraagt om kleinschaligheid als motto voor de toekomst van de Zak van Zuid-Beveland.

In het Statement Regiovisie (2) is een van de vijf opgaven een toekomstbestendig platteland. Daar gaat ook de BZZB voor. In de bijlage (2a) is een uitwerking opgenomen onder de noemer 'Renaissance van het platteland', die wij voor de Zak veel letterlijker willen opvatten. Daarin staat dat: '(...) nieuwe eisen gesteld worden aan de inrichting van het landelijk gebied. ; Het fraaie afwisselende landschap (...) is een van de pijlers (...); (...) wordt versnippering en verrommeling van het landschap tegengegaan. (...). 'Als je de veranderingen in het landelijk gebied scherp bekijkt, dan gaat het allang niet meer om versnippering en verrommeling. Juist het omgekeerde is oorzaak van de teloorgang van de kernwaarden van het platteland. De schaalvergroting en intensivering ruimen alle groene waarden, alle streekeigen identiteit op. Het gumt maat en schaal uit onze omgeving. Achter de ambities zoals 'noodzakelijke transformaties met respect voor de bestaande landschappelijke en ecologische kwaliteiten' (2) schuilt achteruitgang van natuur en landschap. Achter het beeld van de Renaissance wordt vooral gedoeld op ruimtelijke mogelijkheden voor nieuwe functies en innovaties en maatregelen voor infrastructuur met een goede kwaliteitsbeleving. Het resultaat van dergelijke combinaties van beleid – het twee-sporenbeleid – laat zich overal waarnemen: verlies van groene waarden, achteruitgang van natuur en landschap, verdozing van bedrijfsterreinen, intensieve industriële landbouw, steeds meer asfalt en beton.

Kenmerkend voor Zeeland is zijn aard en schaal. Laten we dat respecteren. Er is maat aan alle dingen. Inzoomend op de Zak wil de BZZB-beleid dat uitgaat van die bestaande waarden van natuur en landschap. Bescherming en versterking van dat kapitaal levert in wisselwerking met de bewoners van de Zak een gezond woon- en leefklimaat en basis voor een duurzame toekomst. Bezoekers kunnen op velerlei wijze bijdragen en meegenieten. Ieder kan ervan leren en er ontwikkelingskansen in grijpen. De thema's in de groene kolom Balans in de grote wateren en het landschap uit de Zeeuwse Omgevingsvisie (1) sluiten in grote mate aan bij ons idee. Ook onderdelen van de gele, rode en blauwe kolom zijn inpasbaar en vragen om een inspirerende richting. Een integrale uitwerking vanuit een groene, duurzame visie op alle mogelijke facetten in het gebied moet mogelijk zijn.

De BZZB wil de groene grenzen van de Zak van Zuid-Beveland aanscherpen en respecteren

Wij begrijpen best dat de ontwikkelingen niet stoppen bij de grens van het bijzondere landschap van de Zak. Maar die groene grens van het behoud van identiteit, van de Zeeuwse maat en schaal moet wel scherp worden bewaakt. Vanzelfsprekend vinden wij dat 'uitlopers vanuit de Zak' naar buiten en samenwerking met anderen daarbuiten en daarbinnen mogelijk moeten zijn.

De ontwikkelingen van stadse allure en omliggende haven- en bedrijfsactiviteiten kunnen verder gaan indien duurzaam opgezet, maar wel op de juiste plek: dus buiten het waardevolle gebied van de Zak houden dat bovenal bestemd is voor groene landbouw en natuur en landschap.

Het havenbedrijf North Sea Port geeft recent aan in samenspel met de natuurorganisaties bij te willen dragen aan de natuurlijke waarden in de Westerschelde (persbericht 23 -3 -2021). Als de ontwikkeling van de haven werkelijk hand in hand gaat met bijdragen voor duurzaamheid en natuur dan juichen wij dat toe. Binnen de optiek van de BZZB moet NSP binnen het gebied van het havenbedrijf blijven opereren en is een Central Gate in het agrarisch gebied bij 's-Heerenhoek niet duurzaam. Voltooiing van de Sloerand en dorpsbossen moet prioriteit krijgen.

De Westerschelde, natuur op zijn best en maatgevend Natura 2000 gebied, is aanvullend en afrondend voor de Zak, gezien in het kader van klimaat, veiligheid, vaarroute en recreatie. Geen bebouwing op de dijken. Een uitdaging voor mooie duurzame ontwikkelingen.

De kleine bedrijventerreinen bij de dorpen in het landelijk gebied, vaak voor een of enkele bedrijven bestemd, dreigen een eigen regie te nemen. Daar is de BZZB op tegen. Van landschappelijke inpassing met een breedte van 10 m is lang geen sprake. Wij vinden dat een voorwaarde voor ontwikkeling. Landschappelijke inpassing royaal en tijdig, dus eigenlijk als eerste en vooraf moet worden gerealiseerd. Eerst groen, dan rood. Impact van bebouwing wordt vaak te laat zichtbaar voor de omgeving; het is ook een vergissing te denken dat een omgeving altijd attent op alle papieren en formele voorbereiding is. Er zijn plannen om bedrijven die historisch in de Zak verbonden zijn, maar zich op een verkeerde plek ontwikkeld hebben, door infrastructurele maatregelen tegemoet te komen. Dat is voor de BZZB geen verbetering: ruimtelijke vergissing wordt door schaalvergroting alleen maar groter.

Voorzieningen voor energietransitie zoals 380 kV zijn onlosmakelijk verbonden met een duurzame energievoorziening in de toekomst. De BZZB vindt een landschapsplan en compensatie hierbij billijk, maar wil de inpassing na voltooiing bezien. Anders ligt dat voor zonneweides, die niet als verdienmodel in de kleine en grote polders acceptabel zijn. Eerst de daken! De aanlanding van energie van Wind op Zee in Borssele en vervoerd door de Zak accepteren wij voor het algemeen belang van de transitie. Hetzelfde geldt voor windmolens op land in goede opstelling bij het industriegebied. Kernenergie is niet duurzaam en voor ons niet acceptabel. Onderzoeksplannen voor de lange termijn van een consortium willen wij niet ongezien omarmen. Duidelijk mag zijn dat als iedereen moet meedoen, ook grote bedrijven moeten bijdragen aan energietransitie.

De dorpen zijn een prachtige aanvulling op het landschappelijk avontuur in de Zak. De interessante groenstructuurplannen per dorp zijn gericht op duurzaam groen, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Het zou mooi zijn als die plannen voortvarend ter hand worden genomen en er middelen voor komen. Deze plannen kunnen educatief worden ingezet en kunnen een opstapje zijn naar meer burgerbetrokkenheid bij het buitengebied. Vrijwilligers kunnen volop terecht. De ruimte voor woningbouw in de kleine kernen blijft beperkt en moet in ieder geval opvullend en organisch zijn. De grote kernen kunnen blijkbaar nog plannen ontwikkelen, die hele polders beslaan. Ook hier is zorgvuldigheid geboden. De infrastructuur is onderhevig aan het belang van doorstroming en veiligheid. De BZZB is voor onthaasting en beperken van asfalt.

Hoe realiseren we een duurzame groene Zak?

Wij vragen dus om een status die uitgedragen kan worden. De naam Zak van Zuid-Beveland is onderscheidend, historisch, beeldend en daarom goed te benutten.

Naast bescherming en versterking van de beschreven kernwaarden en specifiek benoemde landschappelijke waarden in eerdere inventarisaties pleiten we voor uitbreiding en toevoegingen om de Zak mooier, duurzamer en groener te maken. Er zijn aanzetten, regelingen en initiatieven genoeg om gebruik van te maken (zoals o.a. dichtbij SLZ, Poldernatuur, de Rusthoeve). Landelijk bruisen

ideeën, is veel onderzoek en worden brede discussies gevoerd over hoe verder in nieuwe concepten en nieuwe coalities. De BZZB denkt voor de Zak aan uitbreiding en verbinding van gebieden met bestemming natuur met duurzaam beheer gericht op biodiversiteit. De buffer tussen natuur- en agrarisch landschap moet nadrukkelijk benoemd en vergroot. Duurzaam beheer gericht op biodiversiteit en ecologische/ biologische landbouw hoort in die buffer thuis. Verleid tot meer agrarisch natuurbeheer door goed helder aanbod van beheerpakketten inclusief natuureducatie, begeleiding en gezamenlijke monitoring op effecten en problematiek. Vergroot het zoekgebied voor agrarisch natuurbeheer. Laat agrarisch natuurbeheer meer bijdragen aan kleinschalig landschap met landschapselementen als poelen, (meidoorn-)heggen, (Zeeuwse) hagen, bomen, sloten, bomenrijen en reliëf. Breek een lans voor behoud van de nog bestaande kleine kavels en de oude boomgaarden. In de polders zien we de perceelinrichting van akkers en boomgaarden graag op authentieke streekeigen maat; een afwisselend 'kleinschalig' beeld met behulp van akkerranden, voedselakkertjes, het intact laten van sloten, bomenrijen en strokenteelt. Kringlooplandbouw, natuurinclusieve, biologische en meer diverse teelt zijn aantrekkelijke doelen. De richting naar regionaal produceren en consumeren, voedsel verbouwen voor eigen bevolking spreekt ons aan. Houd bij subsidies voor innovaties rekening met het landschap, richt deze ook op kleinschaligheid door duurzamer en lichter bewerkings- en beschermingsmateriaal (machines en TOV). Landbouw- en fruitteelttransitie vormt in de Zak de trekker naar scholing, interessant werk en burgerbetrokkenheid. Het kan uitwaaiëren naar meer streekeigen verdienmodellen in afzet, recreatie en horeca.

Met enige welwillendheid is er een hele lijst te bedenken van projectonderdelen, die kleinschaligheid in het landelijk gebied, toekomstbestendigheid in de landbouw en inclusiviteit van de samenleving als richtsnoer hebben. Wij zullen graag meedenken en meewerken om die uitdaging aan te gaan.

De BZZB pleit er voor de Zak van Zuid-Beveland als bijzonder landschap een unieke kans te bieden als gebied voor een samenhangend proefproject duurzaamheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit en landbouwtransitie. Alle initiatieven moeten passen in een toekomstbestendige visie en bijdragen aan een goed woon- en leefklimaat en openstaan voor innovatie en medegebruik voor educatie (kennis delen) en recreatie.

De basis moet mogelijk gemaakt worden door erkenning van mogelijkheden door overheid en medewerking ondernemers en bewoners. Het project kan zich bottom-up ontwikkelen. Het overleg hiertoe kan starten bij betrokken landbouw- en natuurorganisaties. Financiële ondersteuning is te vinden in de Green Deal en Farm to Fork, ontwikkelingsfondsen, bestaande subsidieregelingen enz. Eigen kracht en ondernemingszin staan centraal.

1. Zeeuwse Omgevingsvisie 2021

2. Statement Regiovisie De Bevelanden 'Hart van Zeeland' + Bijlage Statement 3 februari 2020